

te onderwerpen. Het baat dan ook niet, of men dit van achteren al betrouwt. Tegenover de macht van het Heidendom, van den Islam en van de zinnelijke wereld zou de Kerk zich nimmer voor zoo langen eeuwen in haar bestaan hebben kunnen handhaven, indien niet te Byzantium de stoute zet van Constantijn ware doorgezet, en indien men het niet gewaagd had de Kerstening van Europa op groter schaal te bevorderen door met het waarnemen van de uiterlijke vormen vrede te nemen, en hierdoor ten slotte ons geheele werelddeel als Christenland te sieren. Niet van de Christelijke belijdenis, maar van Constantijn en den Islam is deze actie die de wereld beheerscht heeft, uitgegaan. Daarom moest hier 't eerst het gebeure met den Islam worden aangestipt.

Dr. A. K.

„Bekeer mij, zoo zal ik bekeerd zijn.”

Ik heb wel gehoord, dat zich Ephraïm bekaagt, zeggende: Gij hebt mij getuchtigd, en ik ben getuchtigd geworden, als een kalf, dat aan het juk nog niet gewend is. Bekeer mij, zoo zal ik bekeerd zijn; want Gij zijt de Heere mijn God.
Jeremia XXXI: 18.

Diep ingrijpend in ons zieleleven is de overtuiging, dat er geen sprake van zijn kan, dat we ons zelf zouden bekeeren. Men beproeft zulks wel, maar de uitkomst stelt telkens op nieuw te leeren. Ongetwijfeld kan het verlangen in ons opkomen, om van den zondeweg waarop we voortschreden, op het pad der gerechtigheid over te treden. Ook kan dit zieleverlangen, als het weer wegloopt, door den drang van onze zielebehoefte dringend in ons terugkeren. Het kan zoover gaan, dat we geen rust meer in ons gevoelen, telkens het oordeel over onzen onheilgen levenstoestand tot in ons gebed herhalen. Maar hoe sterk hieronder de zielebemoediging ook in ons worde, om nu eindelijk dan toch voor goed en voor immer van het pad der zonde op het pad des levens over te schrijden, en op dat pad des levens te volharden, elk pogen van dien aard eindigt toch altoos weer in teleurstelling, indien de drang tot bekeering uit ons zelf opkwam, en met eigen kracht zich pogde door te zetten.

Zelfs wat ernstige broeders ons op 't hart bonden, ons prikkelend om met de zonde nu eindelijk dan toch voor goed te breken, en van nu af op het pad des levens over te gaan, eindigt onverwiddelijk met zich in zelfbedrog te verliezen, zoolang het pogen om ons te bekeeren van ons zelf uitgaat, of ons door lieve vrienden wordt opgedrongen.

Zulk een aangrijping kon ons wel voor een tijd doen breken met zondige gewoonten of met onheilgebedelingen en begeerten. Zelfs laat 't zich zeer goed denken, en komt 't herhaaldelijk voor, dat een afgedoelde in volten ernst zijn doolpad verlaat, zich aan geheiligde kinderen Gods aansluit, en zich niet anders kan voorstellen, of de bekeering was dan werkelijk tot stand gekomen. Dit alles blijft dan echter schijn. Een schijn die boeien en voorrepen oogenblik bezielen kan, maar die toch het hart niet omkeert, en straks na korter of langer tijd toch den ouden zondar weer in ons doet terugkeren, die zich dan opnieuw weer meester van onzen persoon maakt.

Wat de Profeet hier in Jeremia XXXI uitroept, is daarom zoo roerend waarachtig, omdat hij in zijn betuiging de volstrekte onmacht, om zichzelf van het pad der zonde op het pad des vredes door waarachtige bekeering over te zetten, zoo uit het volle hart en zonder zweem van aarzeling belijdt.

Er is in wat zoo roerend, gelijk hier Jeremia, gelezen wordt, iets dat met allen schijn breekt, en grijpt naar de waarachtige bekeering die alleen van God in ons hart kan uitgaan. Het spreekt er zich zoo zielebewust in uit, dat zelfs het oprecht verlangen naar grondige bekeering niet in ons kan opkomen, of 't moet God zijn die de begeerte er naar in ons doet opkomen en de verhooring van onze bede ons schenkt.

Niet alsof niet ook uit de menselijke begeerte, uit het menselijke verlangen, een streven kon opkomen, om straks door geheel onze omgeving onder de bekeerden gerekend te worden. Hoe velen dienden zich niet steeds in tal van kringen aan, die het er niet hart en ziel op toelieden om voor bekeerd door te gaan, en onder de groepen ten eeuwigen leven gerekend te worden. Er zijn ook invloedrijke kringen, waarin men er op staat, dat men mee zal tellen, en als een bekeerde optreedt. Er gaat dan invloed van uit, zoo men onder de bekeeringen mee begint te tellen. En de alreesters hartelijke wijze waarop we dan in onze omgeving als bekeerd begroet worden, doet ons goed aan 't hart. Alleen maar, 't blijft dan nog enkel een bekeering, die alleen voor de vrome vrienden meetelt, en die nog altoos den band van onze ziel aan God slap laat hangen. We stelden er dan wel prijs op, om voor vroom door te gaan en zelfs onder de vromen voor een bij uitstek vrome geerd te worden, maar het werk Gods in ons hart bleef nog altoos toeven. Soms zelfs wordt de kunst om zich als een oprecht bekeerde aan te stellen, op zoo verrassend aangrijpende wijze in toepassing gebracht, dat schier een ieder zich laat meeslepen, en in steeds breder kring de overtuiging doordringt, dat 't een heilige van God gewerkte bekeering is, die zich van de ziel heeft meester gemaakt.

De profeet daarentegen laat zich niet misleiden. 't Is zijn innige zieleverlangen, om in volle waarachtigheid tot zijn God bekeerd te zijn, maar hij verbergt 't dan ook geen oogenblik dat hij zich zelf die zieleheilge bekeering niet kan aanbrengen, en dat geen vrome vriend vergoeden kan wat in hem zelf ontbreekt. Komt 't op waarachtige bekeering aan, dan moet 't van God zelf zijn, dat de doortastende inwerking op ons innerlijk zielebestaan uitgaat. Het is geen zwevende onzekerheid wie ten eeuwigen leven zal ingaan, en wie van verre zal blijven staan. Er heerscht bij den Almachtege geveem van onzekerheid, of in uw dorp, of in uw familie, of in uw huislijken kring groepen ten eeuwigen leven verkeerden. Het is voor den Heilige geen reden en gissen, of in dat of dit dorp, in dezen of in genen kring geboden ten eeuwigen leven verkeerden, die bij hun sterven eenmaal voor eeuwig in het Vaderhuis zullen ingaan.

God is de Alwetende, en daarom wacht Hij niet af wat de uitkomst van iemands leven zal

zijn, en of hij eindigen zal met zich eeuwiglijk tegen zijn God te keeren, dan wel eeuwig als kind van zijn God zijn Vader in de hemelen zal verheerlijken. Er is hier geen sprake van onzekerheid of gissing. Ge moogt 't u geen oogenblik zelfs voorstellen alsof 't bij u God een gissen en raden zou zijn, wie uit de oudere in uw woonplaats levende personen eens ten eeuwigen leven zouden ingaan, en wie dreigden verloren te gaan voor eeuwig. Er zijn bij den Alwetende geen onzekerheden, geen twijfelingen zelf. Wat het leven hier op aarde is een gezin, in een dorp of in een breder kring voor het Vaderhuis brengen zal, staat van meet af vast. Van alle eeuwigheid af muurvast. Uw God kent uit elk land en uit elk dorp bij naam alle man en alle vrouw, alle kind en alle zuigeling in de wieg die ten eeuwigen leven niet alleen geroepen is, maar van alle heil voor eeuwig verzekerd is. Niet een komt er ooit bij, en nooit één valt er af, want Hij zelf is het die de geroepenen aangrijpt en zoo overmachtig innerlijk bewerkt, dat ze voor eeuwig Hem toebehooren en zelfs door geen demonische invloeden van Hem kunnen worden afgetrokken.

De Heere staat niet voor één Hem onbekende uitkomst. Er kan en mag zelfs niet gedacht worden aan de mogelijkheid, dat 't den Heilige mislukken zou, zijn van eeuwig af opgevat en voortgezet plan door te zetten. Hij zelf toch is het van wien de kracht der bekeering uitgaat, en daarom voor ogen ziet, wie de geroepenen zijn, die Hij ter zijner tijd zal aangrijpen, innerlijk bewerken, en omzetten. De betuiging is daarom zoo roerend aangrijpend: „Bekeer mij, zoo zal ik bekeerd zijn.” Het is bij den Alwetende geen beproeven noch gissen. Hij kent elk geroepene ten eeuwigen leven van de eerste ontvanging af. Het is daarom zelfs de vraag niet, of zulk een uitvoerke slechts enkele dagen het levenslicht zal aanschouwen, of tot hoogen ouderdom zal opklommen. Aan wien ten eeuwigen leven zal ingaan, moet innerlijk een aangrijpende, alomvattende werking plaats grijpen. Die eerste bekeering ten eeuwigen leven kan de zondar nimmer zelf uit zijn eigen zondig hart doen opwellen, en wien hij ook ontmoeten moge, niemand onder zijn magen of vrienden is ooit in staat de zondige loot van zijn ziel te knakken en er een kiem des eeuwigen levens voor in de plaats te doen uitschieten. Wie dat zou kunnen, zou reeds wedergeboren moeten zijn. Immers als de kiem van het eeuwige leven in de ziel ontloopt, dan ja kan uit de kiem straks alle hooger leven zich ontwikkelen. Is het daarentegen dat er in 't hart van 't menschenkind nog niets gevonden wordt van de onheilge werking van zijn zondig bestaan, dan kan uit dat zondige doot of nimmer het volzalige en heerlijke uitschieten. Uit 't zondig hart blijft zondig al wat uit dat bedorven hart geboren wordt. Ja, zelfs de bede die Jeremia hier uit: „Bekeer mij, zoo zal ik bekeerd zijn.” was niet uit Jeremia zelf opgekomen, maar door God in hem verwerkt.

Dr. A. K.

Amsterdam, 13 Februari 1920.

Met hartelijke ingenomenheid maken ook wij melding van het feit, dat Directeuren van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag Dr. G. Chr. Aalders, predikant bij de Gereformeerde Kerk te Ermelo, benoemd hebben tot Hoogleraar aan de Vrije Universiteit, en wel om onderwijs te geven in de vakken rakende het Oude Testament en in de ambtelijke vakken.

De vacature in de Theologische faculteit ontstond door het al te vroeg sterven van Prof. Sillevius Smit, is daarmede vervuld geworden. Dat Prof. Aalders niet, als zijn voorganger, uitsluitend voor de ambtelijke vakken benoemd is geworden, spreekt wel van zelf. Zelfs zou het de vraag geweest zijn of, indien Directeuren uitsluitend voor deze vakken een hoogleraar hadden willen benoemen, de keuze op Dr. Aalders zou gevallen zijn, omdat hij op dit gebied zich nog weinig bewogen heeft. Het zwaartepunt van deze benoeming ligt dan ook ongetwijfeld in de Oud-Testamentische vakken die hem zijn opgedragen. Onder de predikanten was Dr. Aalders degene, die zich verreweg 't meest met deze studiën had bezig gehouden en die op dit gebied een uitstekenden naam had verworven. Reeds zijn proefschrift over „De valsche profeten in Israël” toonde in welke richting zijn studiën zich bewogen zouden. En de talrijke artikelen, die later van zijn hand verschenen in Theologische tijdschriften, maar vooral zijn beide wetenschappelijke verhandelingen over „Sporen van het Animisme in het Oude Testament” en zijn „De profeten des Ouden Verbonds” toonden wat kostelijke gaven voor deze studie hem waren geschonken. Hoe uitstekenden naam hij op dit gebied verworven had, bleek wel, toen de Generale Synode van 's Gravenhage hem in 1912 benoemde tot hoogleraar aan de Theologische School voor de exegese van het Oude Testament, voor welke benoeming Dr. Aalders destijds meende te moeten bedanken, omdat hij naar zijn principiële overtuiging meer aan de zijde der universitaire opleiding stond.

De benoeming van Dr. Aalders is daarom metterdaad een aanwinst voor de Vrije Universiteit. Prof. van Gelderen, die de groote toewijding tot dusverre in de Theologische faculteit deze vakken onderwezen had, maar wiens eigenlijke studieterrain, de Semitische talen, daardoor niet zoo tot zijn recht kon komen, als hij dit zelf wilde, draagt zijn taak in de Theologische faculteit met blijdschap aan dezen opvolger over. Metterdaad was de arbeid om en de Semitische talen en het Oude Testament te onderwijzen, ook te zwaar. Het Oude Testament eischt niet alleen voor de exegese, maar ook voor de zoo belangrijke kritische vraagstukken een hoogleraar, die zich geheel in dit vak inwerken kan en daarnaast zijn beste krachten kan geven. En daarvoor was Dr. Aalders de aangewezen man. Elke studie, die over dit onderwerp van zijn hand verschenen, toonde, hoe hij niet alleen geheel dit onderwerp onder de knie had, maar ook een man is, die in goeden zin een uitnemend apologet is en

voor het gezag der Schrift opkomt. Met vol vertrouwen kan daarom het onderwijs in deze vakken aan hem worden toevertrouwd.

Of de saamvoeging van de Oud-Testamentische en de ambtelijke vakken op den duur geen bezwaar zal opleveren, zal de toekomst moeten leeren. Aan Prof. Bisterveld, die de Nieuw-Testamentische exegese met de ambtelijke vakken verbond, is het wel gelukt. En we mogen van de werkracht en den ijver van Dr. Aalders verwachten, dat hij niet alleen op 't gebied van het Oude Testament, maar ook voor de praktische vorming voor het ambt den studenten tot een goed leidsman zal wezen. De hoofzaak is echter dat Dr. Aalders thans zich niet langer door pastoralen arbeid gehinderd, met volle kracht aan de studie van het Oude Testament zal kunnen geven. Moge zijn komst aan de Vrije Universiteit haar tot zegen zijn.

Calvijn en de parochiekerken.

Na de Reformatie waren in de meeste Gereformeerde Kerken de vroeger bestaande parochiën opgeheven. Men had toen de ene en onverdeelde gemeente. En 't sprak dus vanzelf, dat de predikanten, die telkens van kerkgebouw wisselden, daardoor weinig in verband traden met hun gehoor.

Calvijn heeft van meet af hertegen gewaarschuwd. Hij drong er telkens bij de Overheid op aan, die toen nog in kerkelijke zaken zoo goed als oppermachtig was, om de Kerk in parochiën te verdeelen. Dat Calvijn onder deze parochiën niet verstand wat men tegenwoordig de wijkindeling noemt, is duidelijk. Wat Calvijn wilde was, dat de gemeente in vaste parochiën zou worden ingedeeld; dat elke parochie haar eigen kerk zou hebben; dat in deze kerk dezelfde predikant regelmatig zou optreden, en dat de leden der parochiën gehouden zouden wezen om onder dien predikant op te gaan.

Het was Calvijn te doen om aan het telkens verwisselen van den predikant op den kansel en van het naloopen door de gemeentelieden een einde te maken. Wat hij wilde, was, dat de predikant zijn eigen gemeente zou leeren kennen en de gemeente hem.

Vandaar dat Calvijn na zijn verbanning uit Genève, toen pogingen werden aangewend om hem weer naar Genève te doen terugkeren, aan de Synode te Zurich schreef in een plan tot betere doorvoering van de reformatie, dat voor een strengere handhaving van de tucht in de eerste plaats noodig was, dat de stad zou verdeeld worden in vaste parochies, omdat, zooals hij er aan toevoegde, de stad niet alleen zoo bevolkt is, maar de bevolking ook saamgesteld is uit leden van verschillende afkomst en daarom het toezicht en bestuur der gemeente altijd verward zal wezen, wanneer het volk niet meer van nabij zijn eigen predikant kennen leert en de predikant zijn eigen volk. En dat kan alleen geschieden door deze instelling.

Hierin jaagt teekent daarbij aan, dat Calvijn de gelegenheid had gehad om de voordeelen van deze organisatie te leeren kennen tijdens zijn verblijf te Bazel, waar elk gemeentelid verplicht was, althans des Zondags, de Kerk van zijn Parochie te bezoeken, opdat de predikant des te beter zijn kudde mocht leeren kennen.

Bedanken?

Een onzer lezers vraagt ons:

Hooggeleerde Heer!

Vergun mij U enkele vragen te doen, die ik gaarne beantwoord zou zien in een der eerstvolgende nummers van „De Heraut”.

Iemand, die gekozen wordt tot Ouderling of Diaken, kan bij den Kerkeraad bezwaren indienen tegen zijn benoeming en onthefing daarvan aanvragen, als hij oordeelt dit ambt niet naar behooren te kunnen vervullen, of zich onbekwaam daarvoor acht volgens de eischen, die Gods Woord stelt. Indien de Kerkeraad deze bezwaren niet geldig of Schriftuurlijk vindt en de gekozen wel, er kunnen toch ook wel eens bezwaren zijn, die hij om gewichtige redenen niet noemen kan? — gaat dan de regel door, dat men nooit bedanken mag, m.a.w., dat men zich in zulk een geval steeds moet onderwerpen aan het oordeel van den Kerkeraad? De gekozen dient toch in zijn eigen gemoed verzekerd te zijn? Ware dit niet zoo, dan zou de Kerkeraad over zijn geweten een geestelijke macht uitoefenen, die m.i. strijdt met Gods Woord en onze Geref. beginselen.

Bij de beroeping van Predikanten volgt men een geheel anderen regel: die bedanken immers zeer dikwijls (meestal zonder opgave van redenen) en vragen eerst onthefing, wanneer ze een beroep reeds hebben aangenoemen en zich daarna terug willen trekken. Vanwaar zulk een groot verschil in handelwijze tusschen het eerste en het tweede geval?

Ofschoon dit vraagstuk reeds meermalen besproken is, willen we onzen vrager gaarne het genoegen doen nogmaals hierop een antwoord te geven.

Waar de roeping tot het ambt door de gemeente een Goddelijke roeping is, zooals het in ons Bevestigingsformulier wordt uitgedrukt, staat het zeker niet vrij voor zulk een beroeping te bedanken. Eigenlijk zou in ons kerkelijk leven van „bedanken” nooit sprake mogen zijn. Men „bedankt” voor een benoeming tot bestuurslid van een vereniging, omdat men hier volkomen vrij man is om te doen wat men wil, maar men „bedankt” niet, wanneer de Koningin ons tot een waardigheid of eereambt roept. En omdat de roeping tot het ambt in de Kerk een roeping is van den Koning der Kerk, is men niet vrij om te bedanken, maar heeft men aan die roeping zich te onderwerpen. Wanneer men zelf meent dit ambt niet naar behooren te kunnen vervullen of zich daar

voor onbekwaam acht, gerekend naar de eischen, die Gods Woord stelt, dan kan men deze redenen aan den Kerkeraad mededeelen, die dan daarover te oordeelen heeft, en desnoods kan men zich van het oordeel van den Kerkeraad beroepen op de meerdere vergadering, maar aan dat oordeel heeft men zich te onderwerpen. Eigen gevoel van onbekwaamheid kan en mag hier niet beslissen. Ook Mozes en Jeremia meenden onbekwaam te zijn voor het ambt, de een omdat hij zwaar was van tong, de ander omdat hij nog zoo jong was, maar God de Heere heeft hen daarom niet losgelaten. En zij zijn beiden in het hun toebetrouwe ambt Gods Kerk tot grooten zegen geweest.

Vandaar dat onze Kerkenordeningen dan ook uitdrukkelijk eischen, dat wie benoemd is tot een ambt in de Kerk, niet eigenmachtig bedanken zal, maar met opgave van redenen aan den Kerkeraad ontslag van deze benoeming zal vragen. Het geval, dat deze redenen van zoo intiem aard zouden zijn, dat men ze aan den Kerkeraad niet zou kunnen mededeelen, zal wel uiterst zelden voorkomen. Meestal schuilt de oorzaak van deze niet bereidwilligheid om de Kerk te dienen in 't opzien tegen de taak, in kleine gedachten van eigen gaven enz. En hoe goed ontmoed is, toch kan ook deze Christelijke deugd overdreven worden. Het voorbeeld van Jeremia leert dit.

Wanneer onze inzender ten slotte opmerkt, dat men toch telkens leest, dat predikanten voor een beroeping bedanken en wel zonder opgave van redenen, dan is het duidelijk, dat het hier om een geheel ander geval gaat. Een predikant staat in het ambt; hij heeft een Goddelijke roeping opgevolgd; hij is gehoorzaam geweest; maar wanneer nu een andere Kerk hem begeert en tot haar predikant beroept, dan heeft deze Kerk daarbij geen recht om de aanneming van dit beroep te eischen, maar heeft veelere de gemeente, waaraan hij verbonden is, recht om hem te houden. Oudtijds gold dan ook als regel, dat zulk een predikant, die een beroep naar elders wilde aannemen, eerst aan zijn eigen kerkeraad daartoe verlof moest vragen. Maar ook al is dit thans niet meer regel, en al beslist de predikant zelf door een beroep aan te nemen of daarvoor te bedanken, met het geval van een gemeentelid, die tot het ambt geroepen wordt en weigert dit te aanvaarden, heeft dit geval niets te maken.

Geen gunst maar recht.

VII.

Al heeft de Overheid in ons land, zooals reeds bleek uit wat we een vorig maal mededeelden omtrent den strijd over de Utrechtse kapittelgoederen, waarbij Voetius zoo kloek en beslist optrad voor de rechten der Kerk, zeker niet ten opzichte van al deze goederen, die met een vrome bestemming gegeven waren, gezorgd, dat zij aan deze bestemming beantwoord bleven, toch kan in het algemeen niet gezegd worden, dat de Overheid bij ons zich schuldig gemaakt heeft aan een „kerkroof”, die niet alleen den Roomschen maar evenzeer aan de Protestanten tot ergernis en aanstoot was. Wat in Engeland en Duitschland is geschied, dat de Vorsten zich van een groot deel der goederen meester maakten om daarmede zichzelf en hunne gunstelingen te verrijken, terwijl de Kerken armoede leden, is bij ons niet voorgekomen.

Wel heeft de Overheid destijds in Holland en Zeeland een groot deel van deze kerkelijke en geestelijke goederen genaast en verkocht, maar dit geschiedde dan om daarmede de zware oorlogskosten te betalen of voor andere publieke doeleinden en in het algemeen belang van het land. Het recht daartoe nu hebben de Gereformeerden nooit aan de Overheid ontzegd. Al droegen deze goederen om het doel, waarvoor ze gegeven waren, een gewijf of heilig karakter, toch mochten ze, in geval van noodzakelijkheid, tot profane doeleinden worden aangewend, evenals David met zijn manschappen, toen hem hongerde, at van de heilige toonbroden, die alleen voor de priesters waren bestemd. Ook de vrome koningen van Israël hadden zich niet onzien, wanneer een buitenlandsche vijand tegen Jeruzalem optrok en Gods volk met den ondergang bedreigde, van de rijke schatten van den Tempel gebruik te maken om het land te verdedigen of den vijand af te koopen. En zoo mocht de Overheid ook, dat erkenden onze Gereformeerde theologen, waar het om de vrijheid van ons volk en om het bestaan van Christus' Kerk in ons land ging in de worsteling met Spanje, deze geestelijke en kerkelijke goederen te gelde maken, om daarmede den vijand te wederstaan.

Intusschen heeft de Overheid zelf gevoeld, dat waar zij door deze confiscatie van de kerkelijke en geestelijke goederen de Kerk van een groot deel harer inkomsten beroofde, het daarom haar roeping en plicht was, om de aldus beroofde Kerken op andere wijze te voorzien van wat zij noodig hadden voor den dienst van Gods Woord. Van een confiscatie zonder schadevergoeding van de Kerk was daarom geen sprake. „De Overheid naaste de goederen der geestelijke en kerkelijke fundaties, zegt Mr. Rengers Hora Siccama terecht, maar onder de belofte en de verplichting voortaan uit den Fiscus in den Christelijken dienst te voorzien.” En dat dit metterdaad de rechtsopvatting van die dagen was, blijkt uit het citaat, door Mr. Rengers Hora Siccama aangehaald uit Hugo de Groot, die wel het recht der Overheid handhaaft om de „goederen die eertijds tot onderhoud van geestelijke luiden waren geschied”, te eigen en ze te gebruiken „tot land-weer ende andere noodzakelikheden”,

maar alleen op voorwaarde, dat „deze overheid bestelle, dat de kercken-dienaren eerelick onderhouden ende een bequaem getal van jonge-luiden tot de kercken-dienst opgevoed werden”.¹⁾

Hieruit blijkt, dat de gewone voorstelling, alsof deze uitbataling der predikantstramenten door de Overheid in de dagen der Republiek, voorzover deze geschiedde uit 's Lands schatkist of uit de belastingpenningen, alleen aan een gunst van de Overheid was te danken, of daaruit voortvloeyde, dat de Overheid toen zichzelf als de „voedsterheer der Kerk” beschouwde, gelijk Mr. Van Apeldoorn het uitdrukt, niet juist is. De uitbataling der tractementen door de Overheid geschiedde niet louter als „gunst”, maar als vergoeding van de schade, die de Kerk had geleden, doordat de eigendommen en goederen voor het onderhoud der „geestelijke lieden” bestemd, door de Overheid waren genaast. Al had de Overheid daartoe het recht, omdat het ging om de verdediging van het land, ze nam tegenover de Kerk toch de verplichting op zich en legde de belofte af, dat zij nu in het onderhoud van de predikanten zou voorzien. Zoo vatte Voetius het op²⁾ en zoo Hugo de Groot. En waar Hugo de Groot wel de meest bewaakte jurist was uit die dagen en ook het best op de hoogte was van wat in de kringen der Overheid gedacht werd, heeft vooral zijn verklaring hier dubbele waarde. Bij Voetius kan men nog denken aan een „theorie” om aan deze predikantstramenten een rechtsgrond te verschaffen, maar bij Hugo de Groot, die zeker geen warme voorstander was van de Gereformeerde predikanten, ontbreekt elk zoodanig motief. Dat er een rechtstreeksch verband bestond tusschen de naasting dezer goederen en de uitbataling der predikantstramenten door de Overheid, wordt dan ook door Mr. Hora Rengers Siccama erkend.

Van hoeveel belang dit is voor de rechtsaanspraken der Kerken, springt in het oog.

Vooreerst blijkt hieruit, dat de gewone opvatting, alsof de Overheid een volkomen vrij beschikkingrecht over deze goederen uitoefende en er mede doen kon, wat haar zelf goed dacht, niet juist is. Zelfs Hugo de Groot, die in zijn De iure belli ac pacis 3, 20, 7 dit absolute beschikkingrecht van de Overheid over de goederen van hare onderdanen het verst drijft en verklaarde, dat niet alleen in gevallen van uiterste noodzakelijkheid, maar zoo dikwijls het publiek belang dit medebracht, de Overheid bevoegd was de goederen van hare onderdanen te ontfreemden, maakt toch ten opzichte van de kerkelijke goederen dit onderscheid, dat de Overheid dan verplicht is uit eigen middelen voor het onderhoud van de predikanten te zorgen. De Overheid kon deze goederen eigenaam, maar de last om voor de predikanten te zorgen, kwam daardoor op haar schouders te rusten. Precies hetzelfde, wat steeds door de Gereformeerde theologen was beweerd. Alleen onder die voorwaarde kon men met deze confiscatie der kerkelijke goederen vrede nemen.

In de tweede plaats volgt hieruit, dat de Overheid dan ook niet vrij is om eigenmachtig de betaling dezer predikantstramenten te staken zonder daarvoor aan de Kerken schadevergoeding te geven. Ware de uitbataling dezer traktementen alleen te danken geweest aan een gunst van de Overheid, dan stond het aan de Overheid vrij deze gunst, wanneer zij wilde, te doen ophouden. Enig recht op schadevergoeding zou daaruit nooit kunnen worden afgeleid. Gunst schept geen recht. Maar geheel anders staat de zaak, wanneer deze betaling der predikantstramenten niet een gunst was van de Overheid, maar een schadevergoeding voor wat de Kerk dierf, doordat de Overheid de goederen, voor de Kerk bestemd, zich toeëigend en voor andere doeleinden gebruikt had. Er was een belofte gegeven, er bestond een verplichting. En ook de Overheid is door zulk een belofte gebonden en heeft zulk een verplichting na te komen. Wil zij, om degeheel veranderde tijdsomstandigheden, deze taak niet meer vervullen, dan kan zij zeker de betaling dezer predikantstramenten doen ophouden, maar dan is zij ook zedelijk gebonden om daarvoor aan de Kerken een schadevergoeding uit te keeren.

Het is dan ook geheel onjuist, wanneer men het voorstelt, alsof het bij dit rechtsgeding alleen gaan zou om de kerkelijke en geestelijke goederen, die de Overheid tijdens de Republiek in de zogenaamde kantoren bijgevoerd had en die door de Nationale vergadering in 1789 tot nationaal eigendom zijn verklaard en naar de staatschatkist zijn overgebracht in 1808. De opbrengst dezer goederen, die in effecten belegd was, bedroeg toen vijftien-een-half miljoen, met destijds een rente opbrever van 147.000 gulden. Vergelijkt men daarmede wat thans op ons budget van eeredienst voor de betaling der tractementen wordt uitgekeerd, dan is deze som belachelijk klein, want ons budget bedraagt bijkans 1½ miljoen per jaar. Reken men voorts, dat van deze goederen, die in 1808 zijn genaast, de Kerk nog maar alleen recht zou hebben op de „kerkelijke goederen”, maar niet op de geestelijke goederen, dan komt men niet verder dan een jaarlijksche rente van f 60 à f 70.000. Het is dan ook wel te begrijpen, dat Mr. Van Apeldoorn scherp den spot drijft met de voorstelling door een Doopsgezinde in de Nieuwe Rotterdamse Courant gegeven, dat de Staat ¼ van alle landerijen van ons land ten nadele van de Kerk zou geannexeerd hebben en de opbrengst daarvan meer dan het tiendubbele zou bedragen hebben van de thans door de Kerk genoten uitkeeringen.³⁾ Ging het alleen om de in 1789 genaaste goederen, dan zou deze spot volkomen billijk en rechtvaardig wezen. Maar Mr. Van Apeldoorn vergeet, dat achter

deze „annexatie” van belangrijke naasting en geestelijk goed veel kerkelijke en geestelijke goederen door de Overheid genomen is, die moeilijk te zeggen uitvoerig onderzoek trekt tot zekere resultaten echter op de uitkomst van de lande Kerk in ons land vóór en ziet men, hoe wel later in het bezit der Overheid overgegaan, dan dezen Doopsgezinde eennievende van de land land toen door de Overheid van de Kerk is gecon-

Nu kan men nat dat deze confiscatie een halve eeuw ach- indien daarmede on Kerken was gepleegd niet meer te herstellen ment gaat hier nie niemand beweren, di aan de Kerken zou- wat in de 16e eeuw t genaast en verkocht dergelijke eisch zou maar hij zou een dwaas is alleen of de uitbatal tractementen louter van de Overheid, dan v verkregen rechten. Is dan volgt hieruit ook heid, wanneer zij m tractementen wil opt verplicht is in plaats dat met deze tracta aan de Kerken uit te

De betaling der tra eeuwen doorgaand. Grondwet aan de K Overheid heeft de bel gelegd, nog nimmer de verplichting, die steeds erkend, zij het dan toch met hare d thans meent, dat he Kerken zelve is, om n meuten uit te betalen, doen, wanneer zij d vergoeding aan de K Of alle Kerken, die ontvangen, daarop ev is een andere vraag, v komen. Maar dit is bi het er ons alleen om grond aan te geven, w der Kerken rust.

¹⁾ RENGERS HORA SICCAMA: Het recht der Kerken op de uitbataling van de predikantstramenten, blz. 49.

²⁾ H. A. P. blz. 49 noot.

³⁾ VOETIUS, Polit. Eclit., heid kan, of uit eigen be Kerk zorgen voor de tract uit de Staatschatkist. En en menscheijk recht hie de goederen der Kerk in zakeijkheid ten gebruik v gewend. Het is in dit ge volkomen rechtvaardig re

⁴⁾ DR. J. VAN LONKHUY scheiding van Kerk en Sta

⁵⁾ MR. L. J. VAN APeldo houding tusschen Kerk en

Kootwijks

In dank ontvangen lett door bemiddeling van d Rotterdam, van N. N., silverbou van f 1 met b „Van eene oude vrou gift kon sturen, maar onbek Da. J. H. HOUTZAK Arnhem, Veiperweg 33.

Leesti

STEMMEN DES TIJDS, M tendom en Cultuur. Utre Het Februarinummer van Dr. W. H. WERDA als DENKER. Voltgeen EN SOCIAL VERZORGEN BEERK CALKORN. Over h schrijft M. LINDENBORN, EN PERSOONLIJKHEID F. VERWOLDE. Het Nr. bie DICTEN en aan de LERS LETTERKUNDIG OVERZICHT

Ik heb deze Allevierit genoegen gelezen en, om stellen in de hedenda STEMMEN DES TIJDS nog, making crmes op te we maal iets meer er uit me

Dr. WERDA bespreekt geboren, ook ten onten schrijver en romancier, bekend geworden BERNAR van SHAW licht echter nie der belletrie en Dr. WER uitkomen door, op gron werken verspreide gegev ontwikkeling te schetsen.

Bij gemis toch aan e moeizame weg geboden.

In dien weg vond W Protestant van geboorte, middenstanders waren, die Dan krijgen wij zijn ges gang. Wij vernemen, h daarna, het was reeds in 1 Maatschappij komt. Als 1 kwijt raakt, gaat hij i houdt van kunst, bewond rijene en voorzieit nu „kommerlijke wijze” in zij ook romancier, schrijft ged 79—83, elken dag 5 bladit zoo voltooit hij er in elk in wier meest verzorgde 1 ver zelf terugvindt. Toer kon S LAW voor de roma Dit geschiedde nadat b sympathieën werd opgeno FABIAN, een betrekkelij rijke groep van intellect vrouwen, — een ANSIE, sophe en opvolgster v. houte er toe. De FABIA een „Society” met het do

deze annexatie van 1789 ligt de zooveel belangrijker naasting van het Kerkelijk en geestelijk goed in de 16e eeuw. Hoeveel kerkelijke en geestelijke goederen toen door de Overheid genaast en verkocht zijn, is moeilijk te zeggen. Het zou een zeer uitvoerig onderzoek vereischen om daaromtrent tot zekere resultaten te komen. Let men echter op de uitgestrekte bezittingen en vooral op de landerijen die de Roomsche Kerk in ons land vóór de Reformatie bezat, en ziet men, hoe weinig van deze goederen later in het bezit der Gereformeerde Kerken zijn overgegaan, dan is de voorstelling van dezen Doopsgezinde niet zoo dwaas, dat een vierde van de landerijen in ons vaderland toen door de Overheid ten nadeele van de Kerk is geconificeerd.

Nu kan men natuurlijk wel zeggen, dat deze confiscatie meer dan drie en een halve eeuw achter ons ligt en, zelfs indien daarmede onrecht tegenover de Kerken was gepleegd, dit onrecht thans niet meer te herstellen is, maar dit argument gaat hier niet op. Natuurlijk zal niemand beweren, dat de Overheid thans aan de Kerken zou moeten restitueeren, wat in de 16e eeuw ten bate van het land genaast en verkocht is geworden. Een dergelijke eisch zou niet alleen onredelijk, maar hij zou een dwaasheid wezen. De vraag is alleen of de uitbetaling van de predikants-tractementen louter een gunst is geweest van de Overheid, dan wel steunt op historisch verkregen rechten. Is dit laatste het geval, dan volgt hieruit ook vanzelf, dat de Overheid, wanneer zij met de betaling dezer tractementen wil ophouden, ook zedelijk verplicht is in plaats daarvan een kapitaal, dat met deze tractementen gelijk staat, aan de Kerken uit te keeren.

De betaling der tractementen is al deze eeuwen doorgegaan. Ze is ook nu in de Grondwet aan de Kerken verzekerd. De Overheid heeft de belofte, die zij heeft afgelegd, nog nimmer verbroken. Zij heeft de verplichting, die op haar rustte, nog steeds erkend, zij het al niet met woorden, dan toch met hare daden. En wanneer zij thans meent, dat het in het belang der Kerken zelf is, om niet langer deze tractementen uit te betalen, dan kan zij dit alleen doen, wanneer zij daarvoor een schadevergoeding aan de Kerken geeft.

Of alle Kerken, die thans deze subsidie ontvangen, daarop evenzeer recht hebben, is een andere vraag, waarop we later terugkomen. Maar dit is bijkomstig. Thans was het er ons alleen om te doen, de rechtsgrond aan te geven, waarop deze aanspraak der Kerken rust.

Dr. H. H. K.

1) KENNERS HORA SICCAM. *Di samenhang in het recht bij den strijd over de Utrechtsche kerkelijke goederen*. Utrecht, 1920. 2) A. p. blz. 49 noot. 3) VERTUUS. *Polit. Eed.*, p. II, p. 822. De Overheid, of uit eigen beweging of op verzoek der Kerk zorgen voor de tractementen der predikanten uit de Staatskas. En zij is krachtens Goddelijk en menschelek recht hiertoe gehouden, wanneer zij de goederen der Kerk in geval van uiterste noodzakelijkheid ten gebruik van den Staat heeft aangewend. Het is in dit geval niet anders dan een volkomen rechtvaardige restitutie. 4) Dr. J. VAN LONKHUYZEN. *Radicaal financieel scheiding van Kerk en Staat*, blz. 50 en v.v. 5) ME. L. J. VAN APELDORP. *De financiële verhouding tusschen Kerk en Staat*, blz. 30 noot.

Kootwijks Scholen

In dank ontvangen letters M. G. te Arnhem f 1; door bemiddeling van den heer W. Koops, te Rotterdam, van N. N., f 1; uit Nijkerk een silberbon van f 1 met bijdracht: »Van een oud vrouwe die wel eens de laatste gift kon sturen, maar onbekend wenschte te blijven".

Dr. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter Best. Arnhem, Velperweg 88.

Kerstafel.

STEMMEN DES TIJDS. Maandschrift voor Christendom en Cultuur. Utrecht — G. J. A. Ruys. Het Februarinummer opent met een studie van Dr. W. H. WEEDA over BERNARD SHAW als DENKER. Volgt een studie over ARMENZORG en SOCIALE VOORZORG door M. A. J. VAN BEEK CALKON. Over REGERING en ZENDING schrijft M. LINDENBORN. Over INDIVIDUALISME en PERSOONLIJKHEID F. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE. Het Nr. biedt ook een vijftal Gedichten en aan de KERSTAFEL gaat vooraf het LETTERKUNDIG OVERZICHT door J. C. VAN DIJK.

Ik heb deze Aflevering met bijzonder veel genoegen gelezen en, om Christenen, die belang stellen in de hedendaagsche cultuur, doch STEMMEN DES TIJDS nog niet kennen tot kennis-making ermes op te wekken, wil ik hier dit maal iets meer er in mededeelen.

Dr. WEEDA bespreekt den in 1856 te DUBLIN geboren, ook ten onzent, vooral als toneelschrijver en romancier, in den laatste tijd bekend geworden BERNARD SHAW. De betekenis van SHAW ligt echter niet enkel op het gebied der belletristiek en Dr. WEEDA tracht dit te doen uitkomen door, op grond van de in SHAW's werken verspreide gegevens, diens geestelijke ontwikkeling te schetsen.

Bij gemois toch aan een biografie was deze moeizame weg geboden.

In dien weg vond WEEDA, dat SHAW Ier en Protestant van geboorte is en dat zijn ouders middenstanders waren, die het niet breed hadden. Den krijgen wij zijn geestelijke ontwikkelingsgang. Wij vernemen, hoe hij eerst op 'n kantoortje, daarna, het was reeds in 1879, bij een Telefoon-Maatschappij komt. Als hij ook de betrekking kwijt raakt, gaat hij in de Journalistiek. »Hij houdt van kunst, bewondert muziek en schilderkunst en voorziet nu als Verslaggever op kommerijke wijze in zijn bestaan. Hij wordt dan ook romancier, schrijft gedurende 5 jaren, 't was van 79—83, elken dag 5 bladzijden aan een roman en zoo voltooit hij er in elk jaar één. Het zijn romans in wier meest verzorgde figuren men den schrijver zelf terugvindt. Toen niet, doch eerst later ken SHAW voor de romans een uitgever vinden.

Dit geschiedde nadat hij om zijn socialistische sympathieën werd opgenomen in den kring der z.g. FABIAN'S, een betrekkelijk kleine, maar invloedrijke groep van intellectuelen, mannen en ook vrouwen, — een ANNIE BESANT, de latere Theosophe en opvolgster van MEY. BLAVATSKY hoorde er toe. De FABIAN'S vormden sedert '83 een »Society" met het doel: het socialisme, niet

door rechtstreeksche actie, maar door voorlichting te verbreiden. »Hun motto was," zoo schrijft Dr. WEEDA: »zij moet 't rechte oogenblik met geduld afwachten, zooals Fabius in zijn strijd tegen Hannibal deed, niet tegenstaande velen zijn dralen gispen, doch als de tijd daar is, ook toeslaan, anders zou het wachten vergeefs en vruchteloos zijn".

Men denke hier aan FABIAN'S CUNCTATOR.

De Fabian Society vond in SHAW een ijverig propagandist en hij vond door haar gelegenheid zijn romans gedrukt te krijgen.

Zich wijddend aan sociale studie, geeft hij later echter het romanschrijven op en bepaalt zich weer tot kunstkritiek.

't Frische, gedurfde, om niet te zeggen bizarre zijner beschouwingen verzeerde hem jaren lang een belangstellenden lezerskring," zegt WEEDA, die ook spreekt van SHAW's sarcastische wijze van schrijven.

Dan, behalve als kunstcriticus toont SHAW zich in zijn schriften uit deze periode ook als denker. Zijn denken richt zich dan vooral op de sociale moraal en in zijn werk over IBSSEN uit 1891 toont SHAW het met deren goed eens te zijn. Hij toont zich, als IBSSEN zelf, een tegenstander van wat tot dusver als »moreel" of zedelijk goed heeft gegolden. Zoals men weet, worden de normen of richtsnoeren waaraan men het huwelijk, het huisgezin, de kerk en den staat gewoonlijk beoordeelt, door IBSSEN bestreden en als hinderlijk voor de ongedwongen ontwikkeling van het eigen Ik verworpen. Van dien geest en tevens ter bestrijding van de hedendaagsche inrichting der maatschappij getuigt dan ook SHAW's arbeid op het gebied der dramaturgie, waarop hij zich sedert '91 bewoog.

»Het zijn," aldus weer Dr. WEEDA, waar hij BERNARD SHAW na 1892 bespreekt, »het zijn niet enkel de maatschappelijke toestanden, waartegen SHAW in zijn spelen strijdt, maar overeenkomstig de door ons gadeslagen ontwikkelingen ook de zedelijke opvattingen". En hij voegt er aan toe, »de socialist in hem treedt op den achtergrond, de prediker eener nieuwe zedeleer komt naar voren."

WEEDA noemt in dit verband SHAW »een eigenaardig getinte moralist, of amoralist." Het laatste doet mij denken aan een, voor eenige jaren verschenen studie van Dr. JELKERSMA over »ontkenning der Moraal" en in welke studie ook IBSSEN een plaats kreeg.

De geestelijke ontwikkeling van SHAW bereikt volgens den schrijver van W's artikel haar einde omstreeks 1895, het jaar waarin hij kennis maakte met NIETZSCHE.

»In het boek over Ibsen had SHAW instemming betuigd met Schopenhauer, den prediker van den wil om te leven, als wereldbewegende macht." Met Schopenhauer, minus diens pessimisme.

In SHAW's na 1895 geschreven toneelschetsen is ook merkbaar de invloed van NIETZSCHE, die in zijn »nieuwe zedeleer" met haar »heeren moraal" tegenover de »slaven-moraal" en daarmee verbonden »Umwertung aller Werte", SHAW had doen zien de betekenis, die deze wil om te leven bij de enkelen, de voornamen, den boven allen uitstekende, allen beheerschende heeft," den »Uebermensch".

Zoals ik in den aanvang schreef is BERNARD SHAW ook ten onzent geen onbekende meer. Zijn stukken o.m. »MEYKROUW WARREN's bedrijf", worden gespeeld en in de WERELD-BIBLIOTHEEK zijn er 8 verschenen.

De hedendaagsche Cultuur, ook de onze, wordt meer door hem beïnvloed.

Dr. WEEDA heeft dan ook een lang niet overbodig werk gedaan met in CHRISTENDOM EN CULTUUR hem te bespreken.

Ik ben het goed met hem eens »dat er wel reden is om van dezen bijzonderen, hoogst modernen, en naar ons wel al reeds gebelken is, zeer gecompliceerden geest, nog wat nauwkeurig kennis te nemen en ons eigen standpunt ten zijnen opzichte te bepalen.

In een Maandschrift als STEMMEN DES TIJDS dunkt mij, dat voor dit laatste alle reden bestaat.

Dr. WEEDA's eigen standpunt zal hier, naar hij op het eind van dit artikel schrijft, en wat ook niet anders te verwachten is, »het Christelijk standpunt" zijn.

Die bepaling van dat eigen standpunt ten opzichte van BERNARD SHAW zullen we dus in de volgende maand nog hebben te wachten. Ook daarvan hoop ik dan hier een resumé te geven. Doch niet alleen het artikel van Dr. WEEDA, maar ook de verdere inhoud derer. Aflevering van STEMMEN DES TIJDS is van dien aard, dat hij tot kennismaking met dit Maandschrift opwekt.

De ruimte waarover ik hier te beschikken heb, laat echter niet toe, na mijn wat uitvoerig overzigt van het eerste artikel, er nog veel van te zeggen. Ik moet mij daarom tot enkelen bepalen. En kies ditmaal slechts twee. Eerst het doorwrochte en met zekere kennis geschreven van Mr. VAN BEEK CALKON over ARMENZORG EN SOCIALE VOORZORG.

Ik onthoem daar deze zoo veelzins belangrijke passus aan.

Daarin wordt eerst gewezen op de voordelen van de georganiseerde armenzorg. »Haar, door het arbeiden met vereende krachten, in het bijeenbrengen der middelen meer (kunnen) bereiken en, door het gemeenschappelijk overleg omtrent de wijze van hulpverlening, tot beter resultaat (kunnen) leiden.

Maar ook wordt daarin gewezen op de gevaren.

»Door het volgen van vaste regels, licht ontstaan van zekere sleur en, door de gewoonte, vaak te loor gaan van de teederheid zonder welke in de armenzorg het karakter der ware barmhartigheid niet tot zijn recht komt."

Daarna wordt in dienzeliden passus gewezen op wat, met betrekking tot de diaconie, behoort te zijn en wat niet.

»Zij moet de hoogste staan, omdat zij zuiver op den grondslag der liefde berust; omdat zij vertegenwoordigt het diepste beginsel der armenzorg, het offer de persoonlijke overgave en daarom, schrijft Mr. CALKON, »is het te betreuren, dat haar surrogaat en concurrente, de burgerlijke armenzorg, haar door ruimer geldelijke middelen, de loef afsteekt; haar plaats in de armenverzorging niet genoegzaam erkenning vindt; en dat de arbeid der diaconie niet overal het kenmerk draagt, dat men de eischen der barmhartigheid, mede in de ontwikkeling van het sociale leven, voldoende begrijpt."

De geachte Schrijver voegt aan dit laatste toe enkele beharigenswaardige wenken hoe dit ook anders kan worden.

Het andere artikel, dat ik hier niet onvermeld mag laten, is dat van Freule van DER BORCH VAN VERWOLDE over INDIVIDUALISME EN PERSOONLIJKHEID.

De lezing van dit stuk deed mij en door het christelijk standpunt van waaruit de schrijver hier een der zedelijke problemen beziet, én door haar vermogen tot bezinning op het gebied der psychologie en der ethiek, weldadig aan.

Met de twee termen: »individualisme en

»persoonlijkheid" dunkt mij echter het stellen van het probleem minder gelukkig. De omschrijving van »individualisme" als »het tot systeem verheven egoïsme", acht ik niet onbedenklijk.

De »individualist" PROTAGORAS, om iets te noemen, was met zijn ontkenning van algemeen geldende normen voor denken en handelen toch nog iets anders dan een »egoïst". Zoo ook duidt niet de term »Persoonlijkheid" die men, sedert KANT, als »zelfbewustzijn en zelfbepaling" omschrijft, op de tegenstelling welke de schrijver op het oog heeft, al kan haar omschrijving van dien term op p. 420 er wel mee door. Als titel van dit overigens lezenswaardig artikel zou ik dan ook liever gezien hebben »Zelfliefe en Gemeenschapszin."

Ten slotte noem ik nog, ter opwekking tot kennismaking met STEMMEN DES TIJDS, het LETTERKUNDIG OVERZICHT waarin J. C. VAN DIJK het heeft over »De Hele van Barbusse en »nog wat meer". Vooral dat »nog wat meer" kan ik, ter bevestiging der oplossing van artistieke problemen aan wie in deze problemen belangstellen, ten zeerste aanbevelen.

G.

Uit de Pers.

In de Utrechtsche Kerkbode vinden we den volgende brief opgenomen, die wel een interessanten blik gunt in de beweging der Jong-Gereformeerden:

Utrecht, 26 Januari 1920.

Jong-Gereformeerden.

3e Post-scriptum.

Amice!

Ook voor onderstaand schrijven, vraag ik nog uw aandacht.

Welterwachte Heer.

De heer Elffers heeft gemeend 't verslag uit »de Nederlander" van 29 Dec. 1919, betreffende de vergadering der Jong-Gereformeerden, waaruit door U geciteerd, te moeten corrigeren. Hij verzoekt U deze correctie, »den jongeren tijdgenoot" te doen weten. Hierin vind ik aanleiding ook een verzoek tot U te richten. Ik heb n.l. niet zoo zeer te klagen over de onjuistheid van bovenbedoeld verslag, als wel over zijn »sensibiliteit". Het draagt een sterk subjectief karakter en is bovendien onvolledig.

Misschien mag ik van de gehouden vergadering der Jong-Gereformeerden enkele persoonlijke indrukken weergeven en U tevens verzoeken deze ook onder de aandacht van Uw »jongeren tijdgenoot" te brengen?

Laat mij dan aanvangen met te zeggen dat ik er van overtuigd ben, dat het verschil tusschen de Jong-Gereformeerden en wat zij noemen, »de ouderen," niet is gelegen in eenige nuancering, maar in principes. In deze overtuiging ben ik na de vergadering van 26 Dec. '19 versterkt. Verschillende sprekers hebben zich daar onomwonden geuit. Dat was kenmerkend van de Gereformeerde leer, wordt door sommigen losgelaten. Het heet dan, omdat Christen-zijn hoofzaak en Gereformerd-zijn bijzaak moet worden.

»De Gereformeerde heeft het dogma zoo op den voorgrond geplaatst, dat de kerk is verstand in dogma's. Dit werd beweerd door iemand, die niet aan dogmatiek wilde doen. Maar diezelfde dogma, de leer der uitverkiezing, zoals zij in onze kerken beliden wordt, loochende, stelde zijn dogma van »er is geen verwerping, want God wil dat alle menschen, zalig worden," er tegenover.

En zoo waren er meerdere die kwamen met de klacht: »De kerk is verstand. Het dogma heeft de schuld." En velen stonden dan maar braaf te dogmatiseeren. 't Was echter ongereformeerde dogmatiek, die zij gaven.

Voorts klaagde men dat de Christus niet meer werd gepredikt. »t Is" — 'k vind het haast te oneerbiedig om het neer te schrijven — een Gereformeerde Christus, die gebracht wordt. Ja er was er een, die beweerde een preek gehoord te hebben, waarin niet éénmaal de naam »Christus," genoemd werd. — Die broeder zal toch wel geweten hebben dat in het heele boek Ester de naam God niet voorkomt?

Afgaande op deze en andere opmerkingen, zou men den indruk krijgen, alsof het er met de Geref. Kerken in Nederland treurig bijstaat. Ik kon dan ook niet nalaten ter vergadering te zeggen, dat in Utrecht dan bijzonder bevoorrecht waren, omdat bij ons elken rustdag de Christus, de Rots der eeuwen, de Verlosser van sondaren gepredikt wordt. Nu vind ik het diep-treurig, wanneer dat in kerken aan andere plaatsen niet zoo gebeuren. Maar veeleer dan daar geloof aan te hechten, ben ik van meening, dat men niet aanvaardt den Christus, zoals hij gebracht wordt. — Wat dan ook wel bij mij uit de opmerking over het verkondigen van een Gereformeerden Christus.

Bovendien moet men menigen die zich in ongunstigen zin over de Christusprediking in onze Geref. Kerken uitliet, het recht van spreken ontzeggen. Daar er velen onder de woordvoerders waren, die gedurende maanden de samenkomsten der gemeenten niet besochten.

Dat men zoo weinig waarde hechtte aan een belijdenis heeft mij niet verwonderd. De meesten toch bijkomen Da. Netelenbos tot hun geestelijken vader te hebben aanvaard. En deze vond immers een belijdenis een keurslijf.

Wat mij echter in hooge mate heeft verwonderd, is, dat menschen, die zeggen dat in de Geref. Kerk de Christus gekruisigd wordt, die de drie formulieren niet langer kunnen onderschrijven, lid blijven van de Geref. Kerk. . . ja mee onderteekenen een verzoekschrift aan professoren en predikanten, om hun invloed aan te wenden, teneinde mogelijk te maken, dat zij in de Geref. Kerk blijven! Is dat eerlijk?

Zijn ze feitelijk al niet reeds buiten 't Kerkverband? O zeker, hun namen kunnen nog wel voorkomen in de kerkelijke registers, maar hebben ze zich door hun afwijking of verwerping der belijdenis niet reeds automatisch van de Kerk losgemaakt?

Niet veel meer wil ik zeggen over de Jong-Gereformeerden, dan dit ene nog.

Ik had verwacht dat men bij hen een éénheid zou aantreffen als nergens elders. Men streeft daar immers naar éénheid? Nu, zelden trof ik groter verscheidenheid aan. Doch bij veel verscheidenheid, hadden ze, volledigheidshalve moer het er bij, één zaak gemeen. Ze waren allen malcontent.

Op deze vergadering waren ook enige jonge Gereformeerden. Ook zij hebben daar 't woord gevoerd. Door één hunner is gewezen op 't feit dat men, om een zaak te verbeteren, die zaak moet liefhebben. Citeerde uit Orthodoxie van Chesterton: »(de Romeinen) beminden Rome niet omdat ze groot was, maar Rome werd groot, doordat ze haar beminden,") was hij er op, dat wilde men de Geref. Kerk verbeteren, men moet beginnen met haar lief te hebben. Hierna legde hij aan de vraag voor, of zij de Kerk lief hadden? Zeer terecht werd ook naar aanleiding van wat »men" op 6 Dec. '19 in de N. R. C. schreef (zie Kerkbode van 10 Jan. 1920, Aan een jongeren tijdgenoot no. 6, 6e alinea) opgemerkt, dat het noodzakelijk is, dat de Jong-Geref. beginnen met de bestudering der Calvinistische beginselen. En dat we dan Prof. Fabius niet dankbaar genoeg kunnen zijn voor 't brochure »Het werken van het Calvinisme" en voor de prachtige, daarin voorkomende bronnenopgaf. Hier werd aan toegevoegd, dat, wanneer men kwam tot oprichting van een Bond van Jong-Gereformeerden, men Prof. Fabius tot ere-voorzitter moest benoemen.

Maar dat scheen men niet aardig te vinden, evenmin als het voorstel om Dr. Kuiper een telegram van hulde te zenden, daar hij de man is, wiens levensdoel is geweest, de toepassing der Calvinistische beginselen voor onzen tijd. (Zie Kerkbode 10 Jan. 1920 e. v.).

In uw redden brief schreef U reeds: »En zoo verwacht ik dan voor de ontwikkeling van het

gereformeerde leven volstrekt niets van deze z.g. beweging der Jong-Geref." Nu, dat kan ik onderstrepen. Vooral geleet op de verschillende en ver uiteenlopende principes bij de Jong-Geref. Bovendien was 't 'n klein groepje dat op Tweeden Kerstdag in 't Gebouw samenkwam. Wel heeft er één, 'k zal 's mans naam niet noemen, eenige malen beweerd: »dat men niet op 't aantal moest zien." Maar zou hij dat nu heusch gemeend hebben?

't Spijt me dat er eenigen niet aanwezig waren, die ik o zoo graag ter vergadering had gezien. Misschien zouden ze dan hun oordeel wijgen. Weet men werkelijk wat er leeft in de hooften en harten der Jong-Gereformeerden? Ik geloof 't niet en dat is o, zoo jammer.

Of ik dan bang ben voor deze beweging? O neen, daar ik ze te ziek voor. De kwaal is ernstig, ja doodlijk. Die ruggegraat wordt gemist.

Maar daarom juist vind ik het zoo jammer dat mannen, van wie men andere dingen had verwacht, zich aan haar wijden. We hopen echter dat ze haar spoedig leeren kennen als wat ze n.l. is: een groepje zoekers en wat drijvers.

Met vriendelijke groeten, Uw dw. dr.

THOD. ANDRÉ JR.

Hiermee sluit ik de gedachtenwisseling over deze zaak.

Utrecht, 21-1-20.

Met vriendelijke groeten, t. t.

J. C. RULLMANN.

Voor Kinderen.

PREDIKER II vs. 1.

(Vervolg.)

Niet lang nog was Karel in het gesticht, of de opziener begon te bemerken, dat de nieuwe gast alles behalve een gewenschte was. Wel deed hij wat hem gezegd werd, en haalde ook geen kwade streken uit, ten minste niet zoo dat anderen het merkten. Maar het bleek al spoedig, dat hij andere jongens bedierf, hen opstootte, hun allerlei streken leerde, hen aanpoortte tot allerlei boze bedrijven. Werd de boomgaard geplunderd, de haag vernield, de konijntjes gestolen, de melk tusschenjids opgedronken, steeds kwam het uit dat Karel de hand in het spel had. Hij maakte de plannen, bewoog de jongens er toe maar paste wel op zelf bij de uitvoering mee te doen. Zoo liep hij alijd vrij. Reeds na enige weken had hij op zijn makkers een overwicht ja een overmacht waar de meesten voor zwichtten.

De opziener en zijn vrouw hadden het al spoedig niet op Karel begrepen. Zij beproefden met vriendelijkheid zijn vertrouwen te winnen, doch het gelukte niet. Zij lazen met hem in Gods Woord, wezen hem op zijn sonde en schuld, waar hij zeker nooit aan gedacht had, maar ook op Gods genade ons in Christus betoond. Doch het scheen alles om niet. Karel hoorde het aan zonder een woord te zeggen, goed noch kwaad. Maar de uitdagende blik van zijn oogen toonde best, hoe weinig hij van plan was den gegeven goeden raad te volgen.

Het geheele jaar door bleef hij dezelfde, en zijn invloed op de jongens werkte heel slecht. Luierten, liegen, stelen, wegloopen, kwamen veel meer voor dan vroeger, en niemand was onzer van de oorzaak.

't Liep eindelijk zoo hoog, dat de opziener er over schreef aan den ouden heer en de andere bestuurders. Deze ontboden Karel en spraken met hem. Maar 't ging moeielijk hem van eenig kwaad te overtuigen, al hield elk hem voor schuldig. Ten slotte kreeg hij een ernstige vermaning. Men zou het nog eens aanzien, mits hij zijn leven beterde.

Oogelukkig kwam daar niet veel van. Want Karel die weinig lust had den goeden weg op te gaan, maakte in stille zijn plan. Het gesticht verveelde hem al lang, vooral het Bijbellesen, bidden en zingen. Waartoe was het noodig? En dan die lessen en vermaningen van den opziener en zijn vrouw. Kortom er moest een eind aan komen, dacht Karel, en dat kwam er ook.

De verjaardag des stichting werd geregeld met een groot feest gevierd; zoo ook ditmaal. Men ging al vroeg er op uit naar een mooi plekje een paar uur ver, in versierde wagens. De heele dag werd doorgebracht met allerlei spelen en met smakelijk eten en drinken. De opziener, zijn vrouw en vier onderwijzers deden hun best om het den jongens zoo genoegelijk mogelijk te maken. En toen allen braaf mee waren besloot een overvloedige, heerlijke maal-tijd den prettigen dag.

Toen men echter alvorens naar huis te gaan telde of alle knapen aanwezig waren, werden er drie gemist. Een er van was Karel. Alle drie waren nog bij den maaltijd tegenwoordig geweest.

Na was goede raad duur. Inderhaast werd nog hier en daar gezocht, maar vergeefs. De avond begon al te vallen en men moest naar huis. Een bleef echter om de vermisten op te sporen.

Dat baatte echter weinig. Ik zal maar kort vertellen dat, gelijk later bleek, het drietal van de gelegenheid gebruik had gemaakt om op de vlucht te gaan. Eerst na twee dagen werd vernomen dat zij zich naar een naburig stadje hadden begeven, en vandaar per spoor een zeepplaats hadden bereikt. Eerst na acht dagen werd hun verblijf aldaar ontdekt. Twee der jongens waren weldra weer in het gesticht terug, maar Karel was nergens te vinden.

Na nog enige dagen echter kwam de opziener te weten dat Karel zich op een schip bevond, en wel buiten weten van den kapitein. Bij nader onderzoek kwam uit dat de knaap, die van een zwerend leven hield, afspraak had gemaakt met een jongen man die vroeger in de stichting was geweest en nu op een schip diende. Deze vriend hielp hem aan boord en zou ook wel verder zien.

(Wordt vervolgd.)

UIT HET OOSTEN.

HUIDIEREN.

Tot de bezittingen van den rijke in het Oosten behoorden ook, gelijk we reeds zagen, een groot aantal kameelen of kameelen.

Deze dieren zijn onmisbaar voor het vervoer van menschen en goederen, in die hooge, droge en zandige streken. Wij kunnen ons bijna geen land voorstellen zonder wegen, zonder geregelde vervoermiddelen als trams en spoorwagens, zonder reisgelegenheden of brievenpost. Toch is het op vele plaatsen in het Oosten zoo gesteld, en eerst in den laatste tijd komt daarin verandering.

De kameel nu met zijn brede hooven staat vast op den zandgrond, is daarbij onvermoeid in het loopen. Hij gaat bedaard zijn weg, overhaast zich niet en denkt, ik kom er toch wel. Zoo legt hij vele uren daags af; is 't echter noodig dan kan hij ook wel hard loopen. Toen

David de roofdieke Ameliekieten versloeg, bleven er toch nog vier honderd over. Dat waren jonge mannen, die op zulle kameelen reden en zoo ontvluchtten. Zoo ook konden de kameelen voortreffelijk dienst doen bij de soort van brievenpost, die koning Darius van Perzië oprichtte, en die de eerste was in de wereldgeschiedenis. Trouwens het Perzische rijk kon zoo iets best gebruiken. Het bestond zooals wij lezen in het boek Esther uit honderdveertig-twintig landschappen en reikte van Indië tot Moerenland, dat is Zuid-Egypte. De lezer kan nu zelf de kaart eens naaen welk een uitgestrektheid dat is.

Er waren twee soorten van kameelen, die met twee bulen en die met één buit, welke laatste men thans veelal dromedarissen noemt. Het waren meestal rijdieren, de andere lastdieren. De aartsvaders reden ook op kameelen. Zoo heeft ook zeker Abraham de reis uit Mesopotamie naar Kanaän op een kameel gedaan. Wel zijn er prenten waarop men Abram en Sara genoegelijk gearmd naar Kanaän ziet wandelen. Maar dat is even dwaas als wanneer men Isaak niet afgebeeld als zittende bij het vuur in een kamer met een tapijt belegd.

Als gezegd is de kameel ook lastdier; veel honderden ponden draagt hij met gemak, en kuist rustig op zijn platte voetzolen door het heete zand. Op kameelen vervoerden de groote handelskaravannen hun waren en geleiders. 't Was zulk een karavaan die ook Jozef meenam naar Egypte. Zij kwamen uit het verre Oosten, en ging in den grooten handelsweg over Damascus en Palestina naar Egypte.

Bijzonder kwam te pas, dat de kameel met schralen kost tevreden is, en vooral in het waterloze land, dat hij desnoods slechts om de zooveel dagen behoeft te drinken, en het gedronken water geruimen tijd in zijn maag bewaart.

Zoo waren kameelen een ware schat voor den Oosterling. Mocht de lezer echter ooit een troep kameelen tegen komen, laat hij dan oppassen wanneer hij een stroomen hoef opheeft. Want op stroom is de kameel verzoet en hij ziet er geen roof in iemand den stroomhoofd met lint en al van het hoofd te slikken.

HOOGENBIJK.

Officiële Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Op 23 Januari l.l. werd door Mr. W. Zevenbergen het ambt van hoogleeraar aan de Vrije Universiteit aanvaard en op 10 Febr. werd door Directeuren tot Hoogleeraar in de faculteit der Godgeleerdheid benoemd de heer Dr. G. Chr. Aalders, om onderwijs te geven in de vakken rakende het Oude Testament en de ambtelijke vakken.

De Vrije Universiteit ziet op deze wijze het aantal hoogleeraren belangrijk toenemen, maar toch, zal het goed zijn, dan moeten voor de Literarische faculteit en voor de Medische nog hoogleeraren worden gevonden.

Toch is 't oorzaak van grooten dank dat er een gestadige vooruitgang is.

Zij, die mochten medewerken aan de oprichting der Vrije Universiteit, herinneren het zich nog, hoe de »mannen der wetenschap" hun »wetenschap" stelden tegenover het geloof der belijders van den Christus; op een meeting werd door een »man der wetenschap" met een beslistheid die een gewoon mensch verbaasde, gezegd, »het verschil tusschen u en ons is, dat wij weten en gij gelooft."

Het antwoord luidde, »het verschil tusschen u en ons is bijna woordelijk zooals u het aangaf, alleen het moet eenigzins anders gezegd worden en wel zoo, gijlieden gelooft dat gij het weet en wij weten wat we gelooven."

Dit antwoord werd, misschien zelfs door den spreker, meer als een handigheid dan als een afdoend argument gewaardeerd.

En toch, het zou bezwaarlijk gaan een meer gepast antwoord op zulk een »wetenschappelijke" onzin te geven.

Of zijn de tijden weer veranderd? Zou het reeds zoover gekomen zijn dat de »mannen der wetenschap" niet meer in hun »wetenschap" gelooven en de mannen des geloofs niet meer weten wat ze gelooven?

Het zou kunnen zijn dat men zich zóó druk maakte met het zoeken naar den grond des geloofs, dat het geloof niet meer is een vaste grond der dingen, die men hoort, een bewijs der zaken, die men niet ziet.

En toch, door het geloof hebben de ouden getuigenis bekomen, en het zal voor de jongeren bezwaarlijk gaan om ergens elders getuigenis te verkrijgen. Daarom moeten ook zij dankbaar zijn, dat het aantal hoogleeraren aan de Vrije Universiteit toeneemt en kan het niet anders, of zij zullen medewerken aan den bloei der stichting, die als middel in Gods hand heeft gediend om menigen den rechten weg te wijzen.

Classe Haarlem.

De classe Haarlem vergaert D. V. 16 Maart a.s. te Haarlem (Ridderstraat). Stukken etc. in te zenden tot 1 Maart a.s. bij ondergeteekende.

Namens den Raad der Geref. Kerken van Haarlem,

G. R. KUIJPER, Schotersingel 81.

Korte Notulen der vergadering van de Gereformeerde kerken, binnen het ressort der Classis Deventer, gehouden Woensdag 14 Januari in het kerkgebouw der Gereformeerde kerk A. Smedenstraat, Deventer.

Art. 1. De praeses der vorige vergadering, Ds. Bax van Holten, opent de vergadering. Gezongen Ps. 138:1 en 4, gelezen Psalm 146. Gebed.

Art. 2. De broeders Ds. Bosch en Bouwhuis van Nijverdal zien de credentiebrieven na. Almelo heeft een instructie, eveneens Deventer A en Glanerbrug. Alle kerken zijn door hun primafgevaardigden vertegenwoordigd.

Art. 3. Moderamen: Dr. J. J. van Baarsel, praeses, Ds. G. Bax, Assessor en Ds. P. Zijlma, scriba. Enschede wordt gekozen met den terugkeer van Ds. Prinzen na ernstige ongesteldheid en de vervulling der vacature, door de komst van Ds. H. Meulink.

Art. 4. Notulen der vorige vergadering worden door den scriba der vergadering, Ds. J. H. A. Bosch van Nijverdal, gelezen, en goedgekeurd.

Art. 5. Zaken uit de notulen:

a. over de vervulling der vacature-diensten wordt gehandeld en opbeidering verstrekt.

b. de kerken van Almelo en Hengelo rapporteeren, dat het beroep van Ds. Meulink naar

deze annexatie van 1789 ligt de zooveel belangrijker naasting van het Kerkelijk en geestelijk goed in de 16e eeuw. Hoeveel kerkelijke en geestelijke goederen toen door de Overheid genaast en verkocht zijn, is moeilijk te zeggen. Het zou een zeer uitvoerig onderzoek vereischen om daaromtrent tot zekere resultaten te komen. Let men echter op de uitgestrekte bezittingen en vooral op de landerijen die de Roomsche Kerk in ons land vóór de Reformatie bezat, en ziet men, hoe weinig van deze goederen later in het bezit der Gereformeerde Kerken zijn overgegaan, dan is de voorstelling van dezen Doopsgezinde niet zoo dwaas, dat een vierde van de landerijen in ons vaderland toen door de Overheid ten nadeele van de Kerk is geconificeerd.

Nu kan men natuurlijk wel zeggen, dat deze confiscatie meer dan drie en een halve eeuw achter ons ligt en, zelfs indien daarmede onrecht tegenover de Kerken was gepleegd, dit onrecht thans niet meer te herstellen is, maar dit argument gaat hier niet op. Natuurlijk zal niemand beweren, dat de Overheid thans aan de Kerken zou moeten restitueeren, wat in de 16e eeuw ten bate van het land genaast en verkocht is geworden. Een dergelijke eisch zou niet alleen onredelijk, maar hij zou een dwaasheid wezen. De vraag is alleen of de uitbetaling van de predikants-tractementen louter een gunst is geweest van de Overheid, dan wel steunt op historisch verkregen rechten. Is dit laatste het geval, dan volgt hieruit ook vanzelf, dat de Overheid, wanneer zij met de betaling dezer tractementen wil ophouden, ook zedelijk verplicht is in plaats daarvan een kapitaal, dat met deze tractementen gelijk staat, aan de Kerken uit te keeren.

De betaling der tractementen is al deze eeuwen doorgegaan. Ze is ook nu in de Grondwet aan de Kerken verzekerd. De Overheid heeft de belofte, die zij heeft afgelegd, nog nimmer verbroken. Zij heeft de verplichting, die op haar rustte, nog steeds erkend, zij het al niet met woorden, dan toch met hare daden. En wanneer zij thans meent, dat het in het belang der Kerken zelf is, om niet langer deze tractementen uit te betalen, dan kan zij dit alleen doen, wanneer zij daarvoor een schadevergoeding aan de Kerken geeft.

Of alle Kerken, die thans deze subsidie ontvangen, daarop evenzeer recht hebben, is een andere vraag, waarop we later terugkomen. Maar dit is bijkomstig. Thans was het er ons alleen om te doen, de rechtsgrond aan te geven, waarop deze aanspraak der Kerken rust.

Dr. H. H. K.

1) KENNERS HORA SICCAM. *Di samenhang in het recht bij den strijd over de Utrechtsche kerkelijke goederen*. Utrecht, 1920. 2) A. p. blz. 49 noot. 3) VERTUUS. *Polit. Eed.*, p. II, p. 822. De Overheid, of uit eigen beweging of op verzoek der Kerk zorgen voor de tractementen der predikanten uit de Staatskas. En zij is krachtens Goddelijk en menschelek recht hiertoe gehouden, wanneer zij de goederen der Kerk in geval van uiterste noodzakelijkheid ten gebruik van den Staat heeft aangewend. Het is in dit geval niet anders dan een volkomen rechtvaardige restitutie. 4) Dr. J. VAN LONKHUYZEN. *Radicaal financieel scheiding van Kerk en Staat*, blz. 50 en v.v. 5) ME. L. J. VAN APELDORP. *De financiële verhouding tusschen Kerk en Staat*, blz. 30 noot.

Kootwijks Scholen

In dank ontvangen letters M. G. te Arnhem f 1; door bemiddeling van den heer W. Koops, te Rotterdam, van N. N., f 1; uit Nijkerk een silberbon van f 1 met bijdracht: »Van een oud vrouwe die wel eens de laatste gift kon sturen, maar onbekend wenschte te blijven".

Dr. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter Best. Arnhem, Velperweg 88.

Kerstafel.

STEMMEN DES TIJDS. Maandschrift voor Christendom en Cultuur. Utrecht — G. J. A. Ruys. Het Februarinummer opent met een studie van Dr. W. H. WEEDA over BERNARD SHAW als DENKER. Volgt een studie over ARMENZORG en SOCIALE VOORZORG door M. A. J. VAN BEEK CALKON. Over REGERING en ZENDING schrijft M. LINDENBORN. Over INDIVIDUALISME en PERSOONLIJKHEID F. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE. Het Nr. biedt ook een vijftal Gedichten en aan de KERSTAFEL gaat vooraf het LETTERKUNDIG OVERZICHT door J. C. VAN DIJK.

Ik heb deze Aflevering met bijzonder veel genoegen gelezen en, om Christenen, die belang stellen in de hedendaagsche cultuur, doch STEMMEN DES TIJDS nog niet kennen tot kennis-making ermes op te wekken, wil ik hier dit maal iets meer er in mededeelen.

Dr. WEEDA bespreekt den in 1856 te DUBLIN geboren, ook ten onzent, vooral als toneelschrijver en romancier, in den laatste tijd bekend geworden BERNARD SHAW. De betekenis van SHAW ligt echter niet enkel op het gebied der belletristiek en Dr. WEEDA tracht dit te doen uitkomen door, op grond van de in SHAW's werken verspreide gegevens, diens geestelijke ontwikkeling te schetsen.

Bij gemois toch aan een biografie was deze moeizame weg geboden.

In dien weg vond WEEDA, dat SHAW Ier en Protestant van geboorte is en dat zijn ouders middenstanders waren, die het niet breed hadden. Den krijgen wij zijn geestelijke ontwikkelingsgang. Wij vernemen, hoe hij eerst op 'n kantoortje, daarna, het was reeds in 1879, bij een Telefoon-Maatschappij komt. Als hij ook de betrekking kwijt raakt, gaat hij in de Journalistiek. »Hij houdt van kunst, bewondert muziek en schilderkunst en voorziet nu als Verslaggever op kommerijke wijze in zijn bestaan. Hij wordt dan ook romancier, schrijft gedurende 5 jaren, 't was van 79—83, elken dag 5 bladzijden aan een roman en zoo voltooit hij er in elk jaar één. Het zijn romans in wier meest verzorgde figuren men den schrijver zelf terugvindt. Toen niet, doch eerst later ken SHAW voor de romans een uitgever vinden.

Dit geschiedde nadat hij om zijn socialistische sympathieën werd opgenomen in den kring der z.g. FABIAN'S, een betrekkelijk kleine, maar invloedrijke groep van intellectuelen, mannen en ook vrouwen, — een ANNIE BESANT, de latere Theosophe en opvolgster van MEY. BLAVATSKY hoorde er toe. De FABIAN'S vormden sedert '83 een »Society" met het doel: het socialisme, niet